

RUDAR

••• Glasilo slovenskih rudarjev •••

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krome, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravn. je v Trbovljah na Štajerskem.

Rudarji, skrbite, da dostojno proslavite svoj delavski praznik 1. majnik!

Prvi majnik.

Še teden dni nas loči od našega delavskega praznika 1. maja, ko bo moderno razredno zavedno delavstvo vnovič manifestiralo za svoje zahteve, predvsem za osemurni delavnik in svetovni mir. Za hip bo prenehalo neštevilnih rok gibanje po rudnikih, za hip bodo ustavila kolesa v tovarnah svoj nikdar mirujoči tek in ta dan ne bo presekala zračnega miru s svojim ostrim piskom piščalka, pozivajoča mezdne sužnje kapitala na tlako. Zakaj 1. majnik je dan delavskega praznika, ko delavstvo pregleda svoje bojne vrste in presodi, kolika je njegova moč.

Prvi maj je manifestacija razredno zavednega delavstva za svoje zahteve, predvsem za osemurni delavnik in svetovni mir. Z manifestiranjem za osemurni delavnik protestira delavstvo proti brezmernemu kapitalističnemu izkoriščanju, ki vpreza delavca iz same pohlepnosti po dobičku v jarem daljšega dela, kakor bi bilo treba. V današnji blazni uredbi družbe se blago in potrebščine ne proizvajajo po tem, koliko potrebuje družba, ampak samo po tem, da se kupičijo bogastva v zakladnicah maloštevilnih kapitalistov. Ako bi delavstvo produciralo samo toliko, kolikor je resnična potrebščina družbe in ako bi dobivalo za svoje delo tudi plačo, katere je delo vredno — tedaj šele bi delavec bil v posesti vseh svojih pravic in šele tedaj bi se lahko svobodno razvijal. Krivični sistem kapitalističnega izkoriščanja pa obstoji v tem, da se prisili delavec k predolgemu delu in da se mu za delo ne plača tista vsota, ki jo je vredno delavčevo delo.

Boj razredno zavednega proletariata je torej predvsem boj za skrajšanje delovnega časa in boj za pravično izplačevanje. Kapitalizem se na vse kriplje okleplje svojih krivičnih postojank in treba je najhujšega boja, da ga potisne proletariati za korak nazaj. In ker je kapitalizem zlasti v zadnjem času strnil vse sile proti naskakujočemu proletariatu, zato mora proletariati tem tesneje strniti svoje vrste. Prvi maj pa je tisti dan, ko pregledajo bojevniki proletariata vrste razredno zavednih delavskih vojščakov, ki so pripravljene, da se bojujejo z izkoriščajočim kapitalom do zadnje kaplje krvi.

Prvi maj pa je tudi demonstracija za svetovni mir, krepka manifestacija je za mir med arod, manifestacija, ki je tem večjega pomena danes, ko se države iz kapitalističnih nagibov oborožujejo z neverjetno blaznostjo. Milijone in milijone požira leto za letom militaristični moloh, ljudstvo pa zdihuje pod neznosnimi davki, ki so predvsem posledica tega brezmernega oboroževanja. In če pride do boja, tedaj ni to boj za ljudske koristi, ampak ljudski sinovi morajo prelivati na bojiščih kri za interese kapitalistično - meščanskih mogotcev. Ob tem blaznem oboroževanju pa tudi vedno bolj narašča vojna nevarnost. In koliko gorja, koliko nedogledne škode povzroči iz kapitalističnih nagibov porojena vojna, tega ni treba še posebej pripovedovati. Zato je nadvse velike važnosti,

da je majniška manifestacija delavskega ljudstva mogočna, da izzveni v silen protest protitistim, ki hujskajo na vojno in ki nalagajo ljudstvu ogromna bremena z blaznim oboroževanjem.

Z manifestiranjem za svetovni mir in za osemurni delavnik pa manifestira proletariati ta dan za vse svoje politične in kulturne zahteve. In teh zahtev je ogromno, zakaj proletariati je stoletja in stoletja, tisočletja in tisočletja zatiran in potiskan nazaj! Moderni proletariati pa se je zavedel neznosnih, vnebovpijočih krivic in njegov krik po pravici je vedno glasnejši.

In naj glasneje in najmogočnejše zaori protest izkoriščanega in zatiranega proletariata na dan svojega majniškega praznika! Složno kakor ena sama armada bojevnikov za sveto stvar se zgrne proletariati vsega sveta ta dan v ogromno množico ene duše in enih misli in po vsem kulturnem svetu odmeva ta dan krik: **Proč z izkoriščanjem! V boj za naše pravice!**

Slava delavski solidarnosti! Slava prvemu majniku!

Konec angleške stavke.

»Zmagoslavno se vračajo rudarji z bojišča, pogoji premirja se določijo pozneje« — tako je ostro in točno označil konec grandioznega boja med delom in kapitalom eden najboljših socialističnih vojščakov angleških, Keir Hardy. Državna konferenca rudarjev se je pridružila mnenju vodstva rudarske federacije, ki je priporočala rudarjem, da se vrnejo na delo, in z vzorno disciplino kot ves čas štiridesetdnevnega boja sledi milijonska armada rudniškega proletariata tudi to pot nasvetu svojih zaupnikov. Goste množice delavnega ljudstva se vsipljejo v podzemeljske rove in z njimi se vrača življenje in vrvenje, kjer je štirideset dni vladala puščoba in neskajljena mrtvaška tihota. Plavži so zopet zakurjeni, v gostih železniških žilah utripa tovorni promet hitreje in iz visokih dimnikov se vzdigajo zopet težki oblaki dima in zastirajo z dušečo meglo prostrana angleška mesta. Tu v pristaniščih se pripravljajo velike ladje na odhod, da razvažajo angleški premog na vse vetrove, ki ga svetovna industrija potrebuje kakor jelen vode, kakor življenje krvi.

Kadar odlaga delavec svoje orožje, je prav, da se ozre po uspehih svojega boja in po naukih; zakaj delavsko življenje v kapitalistični družbi je večni boj, boj brez prestanka in od vseh modrosti tega sveta je delavstvu najvažnejša umetnost bojevanja. Še celo važna pa je retrospektiva na boj, ki po svojem velikanskem obsegu prekaša vse boje med delom in kapitalom, kar jih pomni človeška zgodovina: Nad milijon rudniških tlačanov se je uprlo roboti pod starimi pogoji, nad milijon drugih delavskih rok je mirovalo vsled rudarske stavke, nad četrtino angleškega naroda je bilo neposredno prizadetega in udeležene v tem boju za večji delež družabnega bogastva.

Zmaga angleških rudarjev v orjaškem boju ni popolna; to je gotovo. Do pičice niso dosegli vsega, kar so zahtevali, preden so se odločili za boj. Ampak beseda o rudarskem porazu je nespametno čenčanje meščanskega časopisja, ki se na vso moč trudi, da bi zmanjšalo rudarski uspeh.

Kaj so delavci zahtevali na začetku boja v znani sutporški resoluciji? 2 šilinga za mladostnega delavca, 5 šilingov za odraslega kopača minimalne dnine ne glede na množino premoga, ki ga nakoplje. In kaj so dosegli? Od angleškega parlamenta sklenjen zakon ukazuje rudniškemu lastnikom minimalno mezdo; višino minimalne mezde določijo za posamezna okrožja pozneje okrožne mezdne zbornice, ampak z veljavo od tistega hipa, ko se delavci vrnejo na delo. V mezdni zbornicah bodo imeli delavci in lastniki na polovico zastopnikov; predsednika bo imenovala, če se obe stranki ne zedinita, vlada. Minimalne mezde, ki jih določi mezdna zbornica, bodo iztožljive pred okrajnim sodiščem. Vsled tega bodo ponehali mnogoštevilni boji za dogovorjene mezde, ki so jih doslej rudniške uprave prav pogosto utrgovale boji za golo življenje, ki so požrli rudarjem in njihovim organizacijam leto za letom ogromne milijone. Res je, da zakon o minimalni mezdi ne obsega mezdne liste, ki so jo rudarji zahtevali, in določijo višino minimalne mezde mezdne zbornice. Ampak prav tako je res, da bodo te zbornice po pretežni večini pod vtiskom ravnokar zaključnega boja akceptirale mezdno listo, ki jo rudarji zahtevajo. Do pičice pa so rudarji zmagali z načelom minimalne mezde, in to je velikanskega pomena ne le za rudarje, ampak tudi za vse ostalo angleško delavstvo, za delavstvo vsega sveta. Z enim mahom je zakon o minimalni mezdi zlomil samooblastnost kapitalistične lastnine, ki je prevzetno oznanjala, da nima pod njeno streho nihče govoriti.

In to je ne le velikanski uspeh, ki bo rodil neposredno bogate praktične sadove, ampak je tudi zveličalen nauk. Angleško delavstvo, ki je doslej v le preveliki večini capljalo za meščansko liberalno stranko, je spoznalo, da je nad vsegamogočno kapitalistično lastnino še hujša moč in še krepkejša sila, ki lahko ukloni in pokorava veliki kapital. Imenuje se ta sila: državna oblast. Angleški delavci, ki imajo krepke bojne organizacije zoper kapitalistično lastnino in ki so vse preveč zanemarjali boj za državno oblast, so spoznali v tem boju, da kapitalistična lastnina stoji in pade z državno oblastjo, da ima v njej vrelc svoje mogočnosti potuho svoje požrešnosti. Angleški rudarji so dosegli načelo minimalne mezde; ampak prodrli bi bili lahko s postavnim fiksiranjem svojih mezdniht zahtev, če bi sedelo v angleškem parlamentu toliko delavskih poslancev, kolikor bi jih po svojem številu lahko izvolili angleški delavci.

Praktični uspehi, ki venčajo boj angleških rudarjev, živi nauk, ki izvira iz njega, so vredni velikih žrtev, katere je borba terjala. S ponosom se ozira ves delavski svet na an-

gleške rudarje, na predbojevnike svetovnega proletariata, kakor jih je krstil Karel Marx; s ponosom in hvaležnostjo gleda na milijonsko armado, ki je na doslej neznan način pokazala meščanskemu svetu, kaj je proletarska disciplina in zvestoba.

Nesramnost trboveljske rudniške uprave.

Že večkrat smo pisali, da pošilja uprava runika v Trbovljah na vse kraje agente, ki imajo nalogo pripeljati delavce v trboveljski rudnik. Da se najmanjše delavcev vrši pod različnimi lažnjivimi pretvezami, smo tudi že večkrat povdarjali. V zadnjem času pa smo odkrili zopet podobno lumparijo, ki si jo je dovolila ta čedna uprava.

Da pokažemo javnosti, s kakšnimi sredstvi skuša privabiti delavce, katerim niso tukajšnje razmere znane, v Trbovlje, naj navedemo slučaj, ki ne sloni le na laži, temveč je sleparija prve vrste, ki spada pod kazenski zakon.

Oglejmo si to prefrigano lumparijo. Bilo je meseca julija 1911, v tem času se je nahajal na Porenskem (Rheinland) v Nemčiji rudniški uradnik Eržun iz Trbovelj in stikal tamkaj za rudarji, ki bi se dali speljati na led ter bi se podali na delo v Trbovlje. Seboj je imel mezdno knjigo (Lohnbuch), ki jo je kazal tamkaj vposlenim rudarjem. Iz dotične knjige je bilo razvidno, da zaslužijo rudarji v Trbovljah od 120 do 180 kron na mesec. Knjigo je kazal zlasti tamkaj vposlenim slovenskim rudarjem. Nekaj rudarjev se je res dalo preslepiti, misleč, da so se od tega časa, odkar delajo v tujini, doma razmere res zboljšale. Naravno je, da je dotičnim delavcem bila vseč prilika, da se vrnejo domov, kjer bodo ravno toliko zaslužili kakor v Nemčiji. Seveda niso slutili, da se bodo grozno prevarali in da bodo obžalovali svoj sklep.

V Nemčiji so se pripravljali rudarji na odhod v Trbovlje, predno so se odpravili, so pisмено pri upravi rudnika v Trbovljah še nekaj vprašali, na to svoje vprašanje so dobili od ravnateljstva odgovor, ki se glasi.

Trboveljska premogokopna družba.

Trbovlje, dne 25. julija 1911.

Gospodu Ivan Pogačarju, rudarju

Neumühl
Porensko.

Z ozirom na Vaše pismo z dne 21. t. m. Vam naznanjamo, da se pri nas zdravi kopači in vozači izpod 40 let vsak čas v delo sprejemajo.

Stanovanj točasno nimamo nobenih praznih in si bodo morali oni, ki so oženjeni preskrbeti posebnostanovanja, vendar pa dobe oženjeni stanovanjsko doklado po razmerju števila otrok mesečno v znesku 4 do 5 kron.

Kar se tiče plače, Vam je itak znano, da pri nas dobri, pridni kopači v akordu zaslužijo od 4 do 6 kron. Ako se nič ne dela, tedaj je naravno, da se tudi nič ne zasluži. Predno se spustimo v nadaljna pogajanja, Vas prosimo, da nam vpošljete imenik vseh onih kopačev, ki nameravajo priti semkaj, pri tem je tudi treba navesti koliko izmed njih je oženjenih oziroma koliko otrok imajo dotičniki.

S pozdravom.

Trboveljska premogokopna družba.

Obratno vodstvo v Trbovljah,
Heutmann.

Oglejmo si nekoliko to zvito pismo: Vsak čas se sprejemajo rudarji, to se pravi, da je vsak dobrodošel, ki se da nekaj časa izkorističati, potem itak zopet pokaže tem oderuhom hrbet in potem je treba zopet iskati novih.

Stanovanj nimajo, ti brezsrčneži pa tudi dobro vedo, da v Trbovljah sploh ni mogoče dobiti privatnih stanovanj, in če se slučajno dobi, tedaj je treba plačevati zanj mesečno najmanj 15 do 30 kron, ravnateljstvo pa ponuja 4 in 5 kron.

Najslabše pa šele pride; ljudem, ki so jih pod lažnjivimi pretvezami privabili, plačali toliko, da bi bili morali, ako bi bili v Trbovljah ostali z družinami vred, od lakote umreti.

Naj tudi sledi mezdni list za mesec marec ravno istega Pogačarja, ki je še pomagal trboveljskemu ravnateljstvu pri nabiranju delavcev v Nemčiji. Po tem listu imel Pogačar

1 šiht, za katerega so mu plačali 3 K 30 vin. 23 šihrov po 2 K 60 vin., in 1 šiht po 2 K 75 vin. skupaj je torej zaslužil 65 K 85 vin.

Prispevek za provizijsko blagajno	K 1.66
Prispevek za bolniško blagajno	K 2.21
Kazni	K 2.—
Predujem v gotovini (Voršus)	K 10.—
Material	K —.20
Službena instrukcija	K 4.25
Predujem v blagu	K 45.—
Restavracija	K —.10
Prispevek k rudarski zadrugi	K —.06
Anuiteta	K —.37

Skupaj K 65.85

Kakor videti, znajo gospodje pri trboveljskem rudniku tako imenitno sestavljati obračune, da delavec ne dobi ob koncu meseca na roko niti beliča. Gospodje pa so že v pismu, ki so ga poslali Pogačarju, povedali, da ako se nič ne dela, se tudi nič ne zasluži, s tem so najbrže hoteli reči, da leni delavec nič ne zasluži. Sedaj bodo gotovo tudi rekli, da je bil Pogačar »favlast« in da vsled tega ni nič zaslužil. Pogačar pa se lahko izkaže, da v Nemčiji nikoli ni zaslužil izpod 5 mark na šiht. Da ni mogel ne Pogačar ne drugi, ki so prišli z njim, izhajati ob tej mizerni plači, bo pač vsakemu jasno, zato so pač tudi že vsi ta nesrečni kraj zopet zapustili.

Vsi, ki so si napravili v Nemčiji kake prihranke, so prišli vsled sleparskega početja uprave trboveljskega rudnika ob vse.

Najbrže je bila knjiga oziroma podatki v v njej, ki jo je po nalogu svojih gospodarjev kazal rudniški uradnik Eržun rudarjem v Nemčiji, nesramen falzifikat, ki je menda nalašč sestavljena v to stvrho, da ž njim varajo in slepe delavce, ki potem v resnici ne zaslužijo niti polovico tega, kar se jim je bilo obljubilo.

Uprava trboveljskega rudnika vedoma spravlja uboge delavce z družinami vred ob vse in jih pelja v bedo in nesrečo.

Tako početje ni samo vse obsodbe vredno, temveč to je že sleparstvo prve vrste, ki spada v roke državnega pravdnika.

Pred kratkim in danes.

(Dopis iz Idrije.)

Delavstvu se na svetu še nikdar ni dobro godilo in se tudi v sedanjih časih ne. Da so bile še pred malo leti življenske potrebščine za 50 in 100% ceneje, to je tudi resnica. Da so bile plače idrijskega delavca komaj pred 11 leti najmanj za 100 do 200% slabše od sedanjih, se tudi ne da tajiti. Seveda ne mislim še toliko na akordno plačo ampak na normalizirane in bolniščine. Ni moj namen razmotrino dnino, na podlagi katere se odmerjajo provati razliko med delom pred 11. leti in sedaj, za koliko odstotkov se je napor zaradi pritiska podjetnika na delavstvo pomnožil, ker to nam jasno priča razlika med nekdanjo in sedanjjo produkcijo blaga, ki leto za letom narašča, čeprav ne smemo tajiti, da niso k temu nekaj pripomogle boljše tehnične naprave v rudniku. Vendar pa moramo priznati, da se je v primeri s tedanjimi plačami z ozirom na danes toliko delalo v rudniku, kolikor je delavec pri taki mizeriji sploh delati mogel. Zato smelo trdim, da je bilo idrijskemu delavcu vsled njegove nezavednosti do leta 1902 prisojena še večja mizerija nego danes, dasi ni bilo niti od daleč primerjati življenskih cen z današnjimi, ter je imel delavec vse one glavne pravice do limite, gozdov in podobno, ki so bile Idrijčanom skoro svete kot vera. To resnično dejstvo bi potrdilo z menoj vred na stotine ljudi, ki bi znali še marsikaj iz zgodovine stradanja svojih dni povedati.

Da pa ostanem bolj pri svojem namenu in se izognem sumničnemu gotovih ljudi, da sem podkupljen, ker trdim, da se je plača delavstvu tudi z novim pravilnikom nekaj izboljšala, hočem navesti le sledeča gola dejstva: Do leta 1902. je imel idrijski delavec pri vstopu v službo s 14. do 16. letom starosti 10urne plače 25 do 30 krajcarjev. S 16. letom je šel v jamo, je dobil dva krajcarja več, torej 32 krajcarjev za 8urno dnino. Po dveh ali treh letih službe je avanziral za 4 krajcarje, torej na 36 krajcarjev na šiht. Z dvaindajsetim le-

tom star mladenič je dobil zopet 4 krajcarje več, torej 40 krajcarjev, in je imel to plačo do 24. leta ali še čez, potem je postal trugar (Hundstosser) s plačo 44 krajcarjev na šiht in poleg tega je dobil pravico do ženitve, kar je bilo prej s plačo 40 krajcarjev na šiht le redko komu dovoljeno. Pri tej je takrat ostal do starosti 30 let, potem pa je postal podkopač »Lehrheuer« s plačo 48 krajcarjev, in pozneje kopač »Heuer« s plačo 52 krajcarjev na šiht. To najvišjo gosposko plačo je imel delavec, ki je delal v rudniku 40 let in je star najmanj 54 let, če je prišel nad 14 let star k rudniku, je seveda toliko starejši to plačo dobil ali jo pa sploh dosegel ni. Da so bile na podlagi te temeljne plače provizije odmerjene 7 ali največ 8 gld. za 40letno delo na mesec, to ve še cela vrsta starih mož. Da so imeli delavci kakih 10 let nazaj poleg te plače v gotovini tudi brezplačno limto, ki pa je pri tedanjih cenah žita in moke jako malo pomenila, to je tudi res.

Šele leta 1902. so se te plače dvignile po znanem mezdnem gibanju, ki ga je uprizorila socialna demokracija, da ljudi prebudi iz suženjske letargije v samozavest. Dasi se nameravani štrajk ni vršil, so se dvignile plače od 25 odnosno 30 krajcarjev na 80 vinarjev najnižje in od 52 kr. na 1.60 K najvišje plače. Leta 1908. so se te plače zopet po znanem gibanju od soc. dem. strani temeljito dvignile in sicer je bila najmanjša plača 1 K in najvišja 2 K 20 vin. za osemurno dnino. Žito in drva so bila še vedno brezplačno, čeprav je bilo to le navidezno: direktno. Oni pa, ki so po tem pravilniku po l. 1902 v delo stopili, so namesto limite dobivali samci po 9 K in oženjeni po 17 kron v gotovini. Ta primera nam jasno kaže, kakšne so bile tedaj cene žitu ali pa danes, ko se računa limita onemu, ki ima osem otrok mesečno 32 K 25 vin. torej celih 15 K 25 vin. razlike.

Z vedno naraščajočo draginjo so po letu 1908 tudi dalje rastle potrebe po zboljšanju plač. Poskušalo se je na vse načine, na shodih, po časopisju in potom rudarske Unije dokazati, da je treba zopet nekaj storiti, in res na pritisk vseh v državnih rudnikih uslužbenih delavcev je dovolil državni zbor večjo vsoto ministrstvu, da plače državnih rudnikov regulira. Tako smo prišli do novega plačilnega pravilnika, s katerim odpadejo vse dosedanje brezplačne doklade v naturalijah. Plače pa se dvignejo v gotovini v vrste ostalih državnih rudnikov. Ta prememba je povzročila med idrijskim delavstvom precejšen vihar, deloma opravičen, deloma pa vsled hujskanja gotovih ljudi. Z ozirom na to, da je treba tudi med delavstvom priti do jasnosti njih lastnih interesov, podajam v naslednjem kratko primero starih in novih plač:

Stari plačilnik.

Plačilni razred	Starost delavca	Službena leta	Število otrok	Plača v gotovini		Skupna 8urna plača
				K	K	
IV. b	16 let	—	—	1.—	—51	151
IV. a	21 "	5 let	—	1:20	—51	171
III. b	26 "	10 "	1	1:40	—78	218
III. a	31 "	15 "	3	1:60	—93	253
II. b	36 "	20 "	4	1:80	—96	276
II. a	40 "	25 "	6	2.—	1:15	315
I. b	45 "	30 "	7	2:20	1:22	342
I. a	50 "	35 "	8	2:40	1:29	369

Novi plačilnik

stopinje I. opravil. po novem	starost delavca	službena leta	plača po novem	več po novem na šiht
				K
1 stopnja	18 let	—	2:60	1:09
2 "	21 "	3 leta	2:70	0:99
3 "	24 "	6 "	2:80	0:38
4 "	27 "	9 "	3.—	0:82
5 "	30 "	12 "	3:10	0:57
6 "	33 "	15 "	3:20	0:67
7 "	36 "	18 "	3:40	0:64
8 "	39 "	21 "	3:50	0:35
9 "	42 "	24 "	3:60	0:45
5 "	45 "	27 "	3:80	0:38
6 "	48 "	30 "	4.—	0:31

Seveda se more tukaj primerjati le starost, ker v službenih letih je po novem plačil-

niku velikanska razlika, kajti po starem plačilniku je dobil s 35. letom službe z limito vred, če je imel 8 otrok, še le to, kar dobi po novem delavec, ki ima samo 24 let službe, torej samo 9 vin, na ših razlike. Novi plačilnik je torej veliko boljši od starega, kajti pozabiti tudi ne smemo tega, da smo limito sedaj v največji draginji žita, ko ga erar še po lanskim cenah račun, zraven prišteli, če ne bi bila razlika med staro in novo plačo še veliko večja. Popraviti pa je v novem plačilniku treba krivice onim, ki se niso pravilno uvrstili.

KARL KAUTSKY:

Capinski proletariat.

Najsi so bili včasih hlapci in lakaji, kakor tudi posli in vojaki najemniki še tako mnogoštevilni, vendar navadno niso mogli dobiti vsi neposedujoči posla. Tisti neposedujoči, ki niso bili sposobni za delo — otroci, starčki, bolniki, pohabljeni — se že od vsega početka niso mogli preživljati v enem teh poklicov. Kakor smo videli, pa se je tem pridružila od začetkov novejšega časa tolika množica dela iščočih — zlasti kmetov, ki so bili pregnani s svojih posestev ali pa so pobegnili pred nasilnostmi — da je prišlo mnogo za delo sposobnih ljudi v enak položaj, kakor za delo nesposobni. Njim ni preostajalo nič drugega kakor beračiti, krasti ali pa se prostituirati. Stali so pred izbero, ali umro lakote ali pa delajo nasproti vsem pojmom sramežljivosti, časti in dostojanstva. Preživeti so se mogli samo s tem, da so skrbi za najbližje osebne potrebščine neprenehoma dajali prednost pred skrbjo za svoj dober glas. Jasno je, da je moralo vplivati tako stanje nad vse demoralizirajoče in pohujšujoče.

Ta korupcija se je povečevala in se še povečava s tem, da so brezposelni reveži za družbo povsem nepotrebni, da jih ta ne potrebuje, pač pa bi se z njih odpravo oprostila nezaželjenega bremena. Poginiti pa mora vsak razred, ki je nepotreben, ki nima izvrševati v družbi nikakih nujnih funkcij; to velja o najnižjih prav tako kakor o najvišjih.

In berači niti ne morejo biti ponosni na samoprevaro, da bi bili potrebni, zakaj nikakih spominov nimajo na dobo, v kateri bi bil morda njih razred izkazal družbi uslugo; ne morejo trkati na svojo moč, pa vsiljevati družbi svoje parasitstvo.

Samo trpe jih: zategadelj je ponižnost prva dolžnost berača in velja za največjo krepost reveža. Enako strežajem se tudi ta plast proletarcev plazi pred nogami mogotcev; proti sedanjemu družabnemu redu ne tvori nikake opozicije. Nasprotno, Odkazani so na drobtine, ki padajo z mize bogatinov: kako bi torej mogli želeči, da bogataš izgine! Njih samih ne izkoriščajo; toda čim višja je stopnja izkoriščanja delavca, čim večji je dohodek bogatina, tem darežljivejši utegne biti, tem več lahko pričakujejo od njega berači. Od izkoriščanja dobe delež, kakor strežaji, čemu bi se borili proti njemu? V začetkih reformacije na Nemškem, ko so katoliško cerkev vsi razredi skrajno sovražili, ker jih je izkoriščala, so bili proletarci tisti, ki so ji stali zvesto na strani, zakaj dajala jim je bogatejšo miloščino kakor skopuški meščani in oplenjeni kmetje.

Ta plast proletariata — capinski proletariat — se še nikdar ni postavila iz lastnega nagona izkoriščanju po robu. Seveda tudi ni branik izkoriščanja, kakor je bil vojni izrodek lakajstva. Strahopeten in brez nazorov, nemudoma zapusti tiste, katerih miloščino uživa, brž ko izgube bogastvo in moč. Nikdar ni stal v sprednjih bojih revolucionarnega gibanja, pač pa je bil pri vseh nemirih takoj pripravljen, da ribari v kalnem. Časi je celo pomagal zadati zadnji udarec padajočemu gospodujočemu razredu. Navadno se je zadovoljil v revoluciji s tem, da jo je izkoristil in kompromitiral, a jo ob prvi priliki zopet izdal.

Kapitalistično proizvodnjanje je močno pomnožilo capinski proletariat; dovaja mu neprenehoma novih rekrutov; zlasti v velikih mestih tvori znaten del prebivalstva.

Po značaju in nazorih mu je zelo blizu tisti del malih kmetov in malih meščanov, ki je

skrajno propadel, ki obupava nad lastno močjo in se skuša obdržati nad vodo z miloščinami, ki mu jih mečejo višji razredi.

Karl Kautsky:

Začetki meznega proletariata.

Tem zadnjim plastem je porajajoča se kapitalistična produkcija, zlasti velika industrija, posebno rada odvzela delovne moči. Zakaj kapitalistična produkcija ne povprašuje toliko po učenih delavcih kolikor po potrpežljivih, neodpornih delavcih, ki se brezvoljevtaknejo v veliki obrat moderne tovarne, ki more samo tedaj obratovati nemoteno, ako točno in stalno izvrši vsako brezštevilnih kolesc sebi odkazano gibanje. Ker pa so capinskemu proletariatu najbližje plasti in celo marsikateri deli capinskega proletariata samega dajale največ delavcev porajajoči se kapitalistični veleindustriji, zato je bilo tudi ravnanje, ki so ga prenašale te plasti, merodajno za ravnanje, ki so ga kapitalisti sploh hoteli izkazovati svojim delavcem. Delo samo, katerega blagodejni vpliv meščanski ekonomisti in moralisti tako radi opisujejo, je bilo za proletarce najprej vir novega ponižanja, ne povišanja. Neodpornost delavcev je omogočila kapitalistom, da so raztegnili delačnik do skrajnosti. Kateri tehtni razlogi v kapitalistični veliki industriji so pritirali do tega, smo razložili že v II. delu. Časa za življenje in izobrazbo kapital ne privošči delavcu, ako ni prisiljen. Kjer ga ne zadržujejo ovire, ukaže nadaljevati delo do popolne utrujenosti. Ako pa le preostane kratek odmor med delom in spancam, tedaj ravno zadostuje za prav kratke užitke, v alkoholični pijanosti in v spolnem občevanju, ki omamijo zavest bede. Skupno delo mož in žen, odraslih in otrok, ki je lahko med veselimi, svobodnimi in svoje dolžnosti se zavedajočimi ljudmi vir najvišjih dušnih nagibov in npravne plemenitve za vse, ki se ga udeležujejo, to skupno delo je bilo v kapitalistični tovarni predvsem sredstvo, ki je pomnoževalo nevarnost okuženja z demoralizirajočimi in uničujočimi tovarniškimi vplivi in je povzročilo, da je propadanje proletariata še hitreje pospešilo.

Ni čuda, da so se delavski proletarci v začetkih kapitalistične velike industrije komaj razlikovali od capinskega proletariata. Kako globoko so se pogreznili v zločine, pijančevanje, surovost in umazanost — duševno in telesno — spoznamo najjasnejše iz klasičnega opisa, ki ga je podal Friderik Engels o položaju delavskih proletarcev na Angleškem v prvih desetletjih tega stoletja.*

Rudarjem v Seegrabnu!

Na velikem rudarskem shodu na 24. marca se je sklenilo, naj zahtevajo delegati rudarske zadruga od Alpinske Mont.-Družbe pojasnila glede na dovoljene zahteve rudarjev, da vsakdo ve, kaj se je privolilo.

Ta pojasnila so se že dala in bodo v vseh bralnicah razobešena. Kljub temu dajemo tem otom pojasnila na zahteve rudarjev in povemo, zakaj se ni začelo s stavko.

Pojasnila in zahteve.

Vsi rudarji dobe od 1. aprila prosto razsvetljavo, to se pravi, dosedanji odbitek za bencin od 10 vin, na ših odpade, in za vsak z acetilinsko svetilko storjeni ših se dobi doklada od 10 vin. Svetilke in karbit si morajo rudarji sami kupiti.

Zboljšanje plač je od 1. aprila sledeče:

1. V j a m i.

a) Pri delu na akord se bo v prvi vrsti le akord, pri katerem se glavni zaslužek pridobi primerno zvišal, n. pr. pri nabijačih vozov akord za voze, tako tudi pri kopačih (hajerji), v rovu, akord od metra, itd. tako da vsak pri tistem delu kakor do sedaj, za 10 vin, več zasluži.

Razven tega se zvišajo gosposke plače (Herrenschaft) vseh kopačev in voznikov za 10 vin.

b) pri tistih delavcih, kateri so z gosposko

* Ta velevažna knjiga je izšla prvič leta 1845. Od tedaj je izšla nova izdaja v založbi I. H. W. Dietz, Nachf. Stuttgart.

plačo in akordno doklado plačani, se bode samo gosposka plača za 10 vin, zvišala.

c) Pri delih katera se samo z gosposko plačo opravljajo, se plača za 10 vin, zviša.

2. D n e v n i d e l a v c i.

a) Pri delu v akordu (zastavljanje, pripravljanje lesa itd.), bode akord, pri katerem se glavna plača zasluži, razmeroma zvišan, tako da se pri tistem delu in pridnosti kakor do sedaj najmanj za 15 vin, več zasluži.

b) Pri delavcih, kateri v gosposki plači in akordni dokladi stoje, se bode zvišala šihna plača, in sicer pri odraslih delavcih za najmanj 10 vin, deloma tudi za 15 vin, deloma tudi za 15 vin, in 20 vin., pri mladoletnih delavcih in delavkah za 10 vin.

c) Pri delu, katero se samo v gosposki plači vrši, se bodo gosposke plače pri odraslih delavcih najmanj za 15 vin., deloma tudi za 20 vin. pri mladoletnih delavcih in delavkah za 10 vin, zvišale.

Pod mladoletne delavce spadajo vsi, kateri imajo manj kot 2 K 40 vin, plače.

d) Pri odraslih rokodelcih, kateri večji del v gosposki plači delajo, se bodo samo gosposke plače za najmanj 15 vin, zvišale.

Zvišanje gosposke plače se bode vsakemu delavcu na 1. aprila povedalo, zvišanje akorda pri dajanju akorda v aprilu na znanje dalo.

Na uradno prošnjo okrajnega delavskega odbora od 25. marca, priporočano od c. kr. okrajnega rudniškega urada, predloženo glavnemu ravnateljstvu, odgovarjamo sledeče:

Ad 1. Črez vpeljavo zvišanih plač dajemo mi v predstoječem pojasnila.

Ad 2. Kakor zgoraj omenjeno znaša poboljšanje plač za dnevne delavce najmanj 10 vin., deloma 15 in 20 vin. — 20 vin. doklade, dobe večji del po možnosti oni delavci, kateri manj kakor 3 krone zaslužijo na ših.

Ad 3. Glede proste kurjave za penzioniste in njih vdove obljubimo, da se njim kakor mogoče in kolikor bode starega jamskega lesa in odpadkov premoga prosta kurjava dajala. Za prihodnost se bode od slučaja do slučaja na to oziralo.

Mi ne prikrivamo, da so ti poboljški popolnoma nezadostni. Posebno umazano se družba kaže, ako se pomisli, da je imela Alp. Mont. - Družba v letu 1911 čistega dobička 18,437.253 kron in z predpisanim dobičkom od leta 1910 ima skoraj 20 milijonov čistega dobička in je za 2 miliona večji kakor predno leto. Delničarjem se je plačala dividenda po 21 kron odstotkov, to je od ene delnice 42 K, proti 38 kron od leta 1910.

Razven tega je bilo še 4,650.000 odpisanih, ako ne, bi bil dobiček še večji. Kljub temu velikanskemu dobičku je Družba nezadostne doklade dovolila in zraven še grozila, ako delavci te doklade ne sprejmejo in ako se štrajk sklene, še to pičlo privoljenje nazaj vzame. Z vso brezobzirnostjo pravi Družba: »hočeš ali nočeš«. Si je pač mislila: pride do štrajka, potem bomo grozili z odpustitvijo od dela, z odpovedanjem stanovanj in z zaporom živil in temu se bodo delavci udali. Štrajk propade, in mi imamo zopet vse, kar smo obljubili, v žepu. Tega veselja ne moremo Družbi narediti. Konferenca zaupnikov je sklenila rudarjem priporočati ta privoljenja za sedaj prevzeti. Bi imeli rudarji tako organizacijo, kakor jo imajo naši angleški tovariši, potem bi se bil rudarjem pač drugačen predlog stavil. Tako smo primorani to malo brez štrajka vzeti, kakor pa z nesrečnim štrajkom vse izgubiti.

Kako trdovratni da so podjetniki, kaže nam na Češkem. Štrajk v Nemčiji se je z brutalno silo vlade in z izdajstvom krščanskih rudarjev polomil. **Krščanska organizacija rudarjev se ni sramovala na vlado brzojaviti, da naj vojake za varstvo stavkolomcev pošlje.**

Tudi pri nas se je hotelo pri odločilnem shodu na 24. marca prepir in neslogo med rudarje zanesti, delegate in zaupnike se je obrekovalo. To se je zgodilo pod vodstvom krščanskih socialistov, kateri so že pred plačilnim gibanjem rudarjev v njih listih nas napadali da bi le Alpino nahujskali, pisalo so: »Družbi ni potreba nič dati, do štrajka tako ne more priti!«

Ko pa je Družba z ozirom na javnost in vznemirjeni položaj pri rudarjih kljub temu pri-

volila v povišanje plač, hujskali so, da je privoljenje premajhno in nezadostno. Zakrinski krščanski socialist Mühlbacher je delegate grdil in povišanje plač za nesprejemne izjavil, ko se je pa od njega zahtevalo, da naj on boljše predloge stavi, je mož molčal.

Je pač lažje obrekovati, kakor pa odgovornost za štrajk prevzeti. Vsi pametni rudarji z njih družinami so nam prav dajali, da je boljše to majhno povišanje plač prevzeti, kakor pa z enim napravljenim štrajkom vse zgubiti. Ako bi Družba nič ne privolila, bi mi bili gotovo drug predlog rudarjem stavili.

Odgovornost za štrajk bi bilo lahko za prevzeti, ako bi imeli tako organizacijo in tako napolnjeno blagajno kakor angleški rudarji, ki imajo toliko denarja, da pride najmanj 100 kron za en mesec na moža. Na Angleškem so imeli rudarji pred štrajkom 8 kron povprečne plače na dan. To so pridobili z njih dobro organizacijo.

Ako hočemo mi gotovo dnevno plačo, izpod katero se ne sme plačati, pridobiti, si moramo angleške rudarje v zgled vzeti in k organizaciji stopiti, ne pa organizacijo grditi in zaupnike psovati, s tem se nič ne pridobi.

Tega se le podjetniki vesele, ker vidio, da ni sloge med delavci. Torej proč z neslogo med rudarji v organizacijo stopiti, v Unijo avstrijskih rudarjev. Stori to rudarji, potem bomo imeli v prihodnosti druge uspehe. Brez organizacije bi še tega malega ne bili pridobili, kar se je sedaj dovolilo. Ako v prihodnosti vsi skupaj in složno delujejo, bodo uspehi tudi večji.

V tej zadevi se bodo še shodi vršili, kjer bomo mi še ustmena pojasnila čez vse dajali. Dolžnost rudarjev pa je, te shode obiskovati.

Naznanila rudarskega tajništva.

Trbovlje. Vsi sodrugi, ki so se meseca marca t. l. vpisali v Unijo rudarjev, naj pridejo v tajništvo po članske knjižice, ki so že zdavnaj tu.

Dopisi.

Zagorje ob Savi.

Prvi majnik. Slavnost 1. maja v Zagorju bo takole. Ob pol osmih zjutraj spreved z rudniško delavsko godbo od stare čakalnice iz Kisovca na Loke, iz Lok v Zagorje, od tam v dvorano gospoda R. Mihelčiča, kjer je ob 9. dopoldne ljudski shod z dnevnim redom; Zakaj praznujemo 1. majnik. Na shodu poročata sodruga Ivan Mlinar in Fran Peterlin iz Ljubljane. Popoldne ljudska veselica. Začetek ob 4. popoldne. Konec ob 10. zvečer. Pri veselici sodeluje glavna rudniška delavska godba.

Velenje

Prvi maj. Pri nas praznujemo 1. majnik kakor druga leta. Ob 10. dopoldne bo ljudski shod v Vrabičevi gostilni v Pesjem. Dnevni red: Zakaj praznujemo 1. majnik. Na shodu poročata sodrug Čobal iz Zagorja. Po shodu obhod. Popoldne veselica. Povsod sodeluje naša društvena godba.

Trbovlje.

Zahvala. Ob smrti svojega moža mi je osobje cementne tovarne trboveljske premogokopne družbe podarilo večji denarni znesek za podporo, za kar se darovalcem najpresrečneje zahvaljujem. Ravno tako se istemu osobju zahvaljujem za mnogoštevilno udeležbo pri pogrebu.

Ivanka Mlinarič.

Člani podružnice Unije rudarjev v Trbovljah, pozor! V nedeljo dne 28. aprila 1912 bo ob 3. popoldne v »Delavskem domu« celoletni redni občni zbor podružnice »Trbovlje« Unije avstrijskih rudarjev z dnevnim redom: 1. Poročilo. 2. Volitev odbora in nadzorstva. 3. Raznoterosti. Vabimo vse člane, da se občnega zbora točno ob določenem uri vsi do zadnjega udeležijo.

Odbor.

Trboveljsko delavstvo, pozor! Zaupniki delavskih organizacij so sklenili obhajati prošlavo letošnjega prvega majnika na sledeč način: Ob 5. zjutraj priredi rudarska godba budnico po Trbovljah. — Ob 9. dop. bo na dvorišču Delavskega doma velik javen ljudski shod z dnevnim redom: Zakaj praznujemo prvi majnik. Po shodu se vrši od Delavskega doma okoli rudniške restavracije in nazaj manifestacijski spreved z godbo in zastavo na

čelu. Ob 3. popoldne se prične na dvorišču Delavskega doma velika veselica, pri kateri bo sviral rudarska godba in sodeloval rudarski pevski zbor; vrhu tega bo preskrbljeno za najraznovrstnejša razvedrila. Delavci in delavke! Prvi majnik je praznik delavstva vsega sveta. Možje! Žene! Na dan prvega majnika vsi na noge! Prireditelji.

— **Hudodelec kapitalizem.** Dne 15. t. m. dopoldne je zgrabil na pralnici premoega trboveljske premogokopne družbe blizu postaje Trbovlje stroj komaj štirinajstletnega fanta za desno roko in mu jo je med ramenom in komolcem v pravem zmislu besede zdrobil, tako da mu je le še na koži obvisela. Fantu, ki so ga odpeljali v ljubljansko bolnišnico, bodo morali gotovo pri ramenu roko odrezati, tako da bo ubogi revež ostal za celo svoje življenje za delo nesposoben pohabljenec. Ta slučaj z bengalično lučjo osvetljuje, kako brezvestvo ravna trboveljska premogokopna družba z življenjem in zdravjem pri njej vposlenih delavcev. Izkoriščanje delavcev te družbe presega vse meje; k strojem, ki vsled svoje nevarnosti zahtevajo največjo previdnost in spretnost, postavlja komaj šoli odrasle otroke, samo da ni treba plačevati skušenega delavca. Kaj to mar trboveljski premogokopni družbi, da uniči s svojo nevkročno štedljivostjo mlademu človeku vse življenje. Da trpi rudniška oblast v Celju otroke pri tako nevarnih strojih, je škandal brez primere in je skrajni čas, da se mu napravi konec za zmerom.

Idrija.

— **Odgovor ministrstva za javna dela.** V nedeljo 21. t. m. je bil shod, ki se je bavil z rešitvijo resolucij, ki so bile poslani c. kr. ministrstvu za javna dela na Dunaju. Rešitev je čudna. Resolucije je ministrstvo brez utemeljitve odklonilo. O tem so poročali sodr. Tomaž Brus, Tomaž Filipič in Ivan Štravs. Sodr. Anton Kristan iz Ljubljane je po poročilu imenovanih sodrugov povzel besedo; bičal je postopanje c. kr. rud. uprave z ozirom na tezo važne resolucije. Predlagal je nato sledečo resolucijo: »Javni društveni shod Unije rudarjev avstrijskih, podružnice Idrija, odklanja odgovor c. kr. delavskega ministrstva. Na znanje ga ne vzame, ker je žaljiv. Naroča predsedstvu shoda, da to c. kr. rudniškemu ravnateljstvu sporoči ter da napravi nov memorandum z vsemi dosedaj odobrenimi resolucijami, katerega en izvod krajevni odbor rudarske zadruge izroči c. kr. rudniškemu ravnateljstvu v Idriji, en izvod pa naj odda po posebni deputaciji, v katero naj se pritegnejo zastopnik Unije ter zastopniki soc. dem. poslanskih klubov, na Dunaju v c. kr. ministrstvo javnih del. K temu predlogu sta govorila še sodr. župan Štravs ter dež. poslanec E. Gangl, ki sta oba priporočala sprejem resolucije, ki se je tudi soglasno sprejela. Shod je tudi razpravljaj o praznovanju prvega maja. O pomenu majskega praznika je referiral sodr. A. Kristan. Shod je sklenil, da se 1. maja ne bo delalo v rudniku, naročil je krajevnemu odboru rudarske zadruge, da se o tem dogovori s c. kr. rud. direkcijo. Sklenilo se je pozvati tudi vse druge podjetnike, obrtnike in trgovce, da 1. maja zapro svoje delavnice v znak solidarnosti z delavskim ljudstvom. — Shod je končal predsednik z apelom, naj se začne čila agitacija za naš delavski dnevnik »Zarja«, vsak naj skuša postati naročnik; delavski dnevnik v delavske domove — to bodi parola!

Strokovni pregled.

Rudarsko gibanje na severnem Češkem. Gibanje rudarjev na severnem Češkem je pri kraju. Rudarji so se pogodili s podjetniki in sprejeli izboljšanja. Podjetniki so bili nenavadno trmasti. Šele, ko je pritisnila nanje vlada, so se udali. Delavci so sprejeli poboljške, ker ni bilo upanja, da bi stavka uspela. Zaupniki so ob koncu pogajanj rudarjem priporočili, da obrnejo vso svojo skrb na ustvarjenje krepke strokovne organizacije.

— **Razredna justica.** Poročali smo že, kako divjajo nemška sodišča proti rudarjem, ki so bojevali v zadnji rudarski stavki velik boj proti rudniškemu kapitalu. V naslednjem navajamo še nekaj najznačilnejših sodb, ki kažejo s prozorno jasnostjo kako je justica vedno bolj orožje v rokah gospodujočih razredov in kako se to orožje vedno strupeneje uporablja proti strokovnim zahtevam delavstva. Strašne so kazni, ki jih sodišča z bogato darežljivostjo razsipljejo nad obtoženimi delavci in delavkami. Le pogledjte naslednje slučaje!

Ignac F. iz Kirchderna za besedi »Fej stavkokaz« na mesec dni zapora.

Gospa Lina L. iz Aplerbecka zaradi besede »stavkokaz« na 14 dni zapora.

Ivan K. iz Brackela je zaklical »stavkokaz« in »debeloglavc«, 4 tedne zapora.

Friderik H. in Maks A. iz Günnigfelda sta stavkokaze imenovala »judeže« in »stavkokaze«; po dva meseca ječe.

Ivan H. iz Wattenscheida je dobil zaradi enakih besedi 6 tednov zapora.

Zeni rudarjev Ida Sch. in Neža D. iz Herneja sta dobili zaradi vzklika »Fej stavkokazi!« po mesec dni zapora!

Edmund W. iz Essena za besedo »stavkazi!« mesec dni zapora.

Ivan D. iz Buera za »Fej, kaznjenci, stavkokazi!« tri mesece zapora.

Viljem M. iz Radboda je bil ozmerjal vojake z »lumpi«, Sodba: 2 meseca zapora.

Ludovik P. iz Werneja je dobil za besedi »stavkokaz« in »lump« 3 tedne zapora.

W. St. iz Sodingena za besedo »stavkokaz« mesec zapora.

W. iz Recklinghausena za »fej« 6 tednov zapora.

Seznam bi se lahko nadaljeval v brezkončnost. In pri tem je treba pomisliti, da gre tu samo za besede, ki so bile izgovorjene proti nežno občutljivim stavkokaškimi bitjem. Lahko si mislimo, kaj se je zgodilo rudarju, ki se je v hipni razburjenosti res nekoliko dotaknil »koristnega elementa« stavkokaštva!

Listnica uredništva.

Vse sodruge dopisnike prosimo, naj se vselej podpišejo s polnim imenom. Dopisov brez podpisov ne moremo objavljati.

Vsem podružnicam in vplačevalnicam naznanjamo, da imamo v zalogi vezane letnike »Rudarja«. Odborom priporočamo, da nabavijo za svoje podružnice vezane letnike.

Občno konsumno društvo v Zagorju
prodaja specerijsko in manufakturno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih.

Konsumno društvo rudarjev v Hrastniku

priporoča

svojo bogato zalogo
špecerijskega in manufakturnega blaga, kakor tudi čevlje za otroke in odrasle.

Vse po jako nizki ceni.

Delavci! Dolžnost Vaša je, da podpirate svoje podjetje. Član lahko postane vsak.

L. Jax & sin

Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastonj in franko.

Priporočamo našim
-- gospodinjam --

KOLINSKO CIKORIJ!

== iz EDINE Slovenske Tovarne v Ljubljani ==